

6. Юнг К.Г. Об архетипах коллективного бессознательного / К.Г. Юнг // Вопросы философии. – 1988.- № 1. – С. 133 -152.
7. Юнг К. Проблемы души нашего времени / К.Г. Юнг. – М. : Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1994.
8. Юнг К.Г. Психологические типы / К.Г. Юнг. – СПб.: Ювента, М.: Прогресс-Универс, 1995.
9. Архетип и символ: Сб. работ К.Г. Юнга. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с. - С. 129–202.

Іванова Наталія Володимирівна – кандидат філософських наук, доцент, завідувач відділення «Дошкільне виховання», Луцький педагогічний коледж

УДК 141.132:165.6

МИСЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ДИХОТОМІ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІРАЦІОНАЛЬНОГО: СОЦІОВІТАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Розглядається проблема мислення у взаємодії раціонального та ірраціонального. Розкрита взаємообумовленість мислення з викликами соціокультурного життя – світу життя людини. Виявлено стратегії сучасного мислення в пізнанні соціокультурної реальності.

Ключові слова: мислення, раціональне, ірраціональне, рефлексія, життя, культура.

МЫСЛИТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ДИХОТОМИИ РАЦИОНАЛЬНОГО И ИРРАЦИОНАЛЬНОГО: СОЦИОВИТАЛЬНЫЙ КОНТЕКСТ

Рассматривается проблема мышления во взаимодействии рационального и иррационального. Раскрыта взаимообусловленность мышления с вызовами социокультурной жизни человека. Определены стратегии современного мышления в познании социокультурной реальности.

Ключевые слова: мышление, рациональное, иррациональное, рефлексия, жизнь, культура.

MENTAL ACTIVITIES IN THE RATIONAL AND IRRATIONAL DICHOTOMY: SOCIO-VITAL CONTEXT

The problem of thinking in the interaction of rational and irrational is studied. The inter correlation of the thinking and the challenges of the socio cultural life – the world of men's life is depicted. The strategies of the modern thinking are found in the studying of the socio cultural reality.

Keywords: thinking, rational, irrational, reflection, life, culture.

Вступ. Діяльність «наук про дух» (про культуру) в пізнанні соціальної реальності є процесом духовно-практичного освоєння світу, який характеризується вилученням сутнісних сил людини та їх опредметненням у вигляді олюдненої дійсності. В такому освоєнні дійсності і розкривається процес «олюднення» і «окультурення» природи. Тут на першому плані постає не духовне відтворення, як це має місце в пізнавальному процесі, а духовне виробництво, яке функціонує як більш спрямоване на «олюднення» об'єктів мислення. Відповідно, в духовно-практичному освоєнні світу долається гносеологічний контраст, опозиція суб'єкта і об'єкта.

Виклад основного матеріалу. Розвиток нових стратегій мислення, що ініційовані «науками про дух», виокремлює в якості однієї з найважливіших проблему: яким чином можна пізнати життя, яке не підлягає безпосередньому спогляданню, «схоплюванню»? Зрозуміти життя можна лише в послідовності його станів, за допомогою поняття «значення», оскільки між різними формами реальності – фізичної і психічної – існує «світ смислів», породжених

інтелектом і духовною діяльністю. Категорія смислового значення дозволяє здійснити синтез цілі, цінності, установки життєвого досвіду, що необхідно для цілісного бачення реальності суб'єктом пізнання, мислителем, вченим, для їх споглядання, аналізу і ретроспекції; останнє здійснюється через активну мисленнєву діяльність.

В даному контексті викликає інтерес традиція мислення класичного екзистенціалізму, в якій проблема людського життя і його смислу є однією з найбільш фундаментальних. Для М. Гайдеггера відповідь на питання – що являє собою дійсність, тобто життя, стає визначальною при розгляді проблеми в цілому. Німецький філософ прагне прояснити в людині феноменологічно визначені буттєві характеристики, побачити через процес осмислення буття таким, яким воно являє себе в повсякденності «тут-буття». Первісна даність «тут-буття» в тому, що воно «перебуває в світі». Життя і є така дійсність, яка перебуває в цьому світі, причому так, що воно «володіє» цим світом. Кожна людина володіє оточуючим світом як розкритим, «розгорнутим для неї» [5, с. 161-162]. Життя та світ людини (соціум) ніколи не бувають співмірними, життя «володіє» своїм світом. Первісно світ даний як навколишній світ, а його речі – не об'єкти теоретичного осмислення і пізнання, а речі, з якими людина має практичні відносини. Існування життя визначається співіснуванням інших реальностей з тим же буттєвим характером (інші люди). В повсякденності людина «не належить» самій собі, а насамперед «надана собі самій» [5, с. 164].

Але чи можна в контексті екзистенціального осмислення прийти до поняття «життя», і як воно може бути подане в своїй цілісності? Адже, по суті, життя ніколи не завершене, воно є проект, перед ним завжди залишається перспектива. Вихід з цієї ситуації М. Гайдеггер бачить в подоланні розуміння життя як процесу, взаємозв'язку емоцій і переживань, який в тому чи іншому місці, або новій ситуації переривається (або може перерватися). Існування конкретне, або «тут-буття», повинно бути зрозумілим як «буття часу», де «час – це не щось таке, що відбувається поза мною в світі, але те, що я є сам... Людське життя не проходить в часі, але воно є сам час» [5, с. 171-172]. Очевидно, що М. Гайдеггер запропонував свій – онтологічний варіант категоріального осмислення життя і спосіб введення цього поняття в текст феноменологічного, а не спрощено-буденного, емпірично-інтуїтивного філософського міркування. Тим самим долається небажана «ірраціональність», а, по суті, визначається «легітимним інший тип раціональності, явищ, зокрема, у феноменології в її абстракціях» [3, с. 198].

Вищезазначені міркування стосовно «життя» як вітальної енергії важливі в якості показника зміни акцентів філософського мислення, яке концептуалізує всі інтелектуальні стратегії, характерні для епохи, для її найважливіших сфер – соціальної, культурної, духовної тощо. В силу чого цілком зрозумілим є дещо інше «споглядання життя», яке проводить Г. Зіммель. В просторі його мислення визначається такий спосіб існування, який не обмежує свою реальність теперішнім моментом, вважаючи минуле і майбутнє ірреальним; його минуле дійсно існує в теперішньому, а воно, в свою чергу – в майбутньому. Перманентний процес життя «протікає», здійснюється через індивідів, «накопичується» і здобуває в них чітку форму, в якій індивід протистоїть як іншим індивідам, так і оточуючому світу. Але життя завжди прагне «прорвати» будь-яку «обмежену, душевну, предметну форму» і вийти за власні межі. Життя одночасно «постійне й мінливе», «оформлене і розриває форму», «вільне і зв'язане»; «глибинною сутністю життя є те, що воно виходить назовні, стверджує свої межі, піднімається над собою і виходить за свої межі». Як прафеномен життя людини, її самосвідомість, «Я» протистоїть самому собі, робить себе предметом мислення і усвідомлює себе, залишаючись самим собою. Отже, сутність життя вбачається в трансцендентуванні, виході за межі, в безперервному процесі подолання замкненості індивідуальної форми. На рівні духовного осмислення «життя» постає «більше ніж життя» [1, с. 164].

На думку Г. Зіммеля, укорінення обов'язку, відповідальності в житті створює «ідеальний ряд життя», в результаті якого над кожним буттям і співбуттям (діяльністю, подією) знаходиться ідеал, образ, до реалізації якого повинна прагнути людина в цьому житті. Таке

розуміння обов'язку і відповідальності дозволяє подолати механістичне бачення життя «душі» (душевного життя), коли по відповідності окремої дії правилам або нормам оцінюють індивіда загалом. Насправді в кожній дії, поведінці людини «продуктивна» вона вся, а кожна мить, подія життя постає всім життям; не частина життя або «сума частин», а його цілісність. Вона містить в собі всі наслідки свого минулого і напружене очікування свого майбутнього, здійснює кожну дію і кожний вчинок.

Осмилення життя в його безперервному конфлікті з формою стало у Г. Зіммеля базовим для пояснення динаміки і розвитку культури як духовного феномену. Неможливо дати строге понятійне визначення життя, оскільки логічною дією не виявляється, а скоріше приховується його сутність. Ірраціональна енергія життя може бути частково «схоплена» в понятті лише тоді, коли воно набуває тих чи інших форм – правил і норм культури. Життя – безперервний процес (потік); воно швидко виходить за межі, визначені тією чи іншою формою; тобто вступає в конфлікт з культурою, наростання і вирішення якого є шлях оновлення всієї культури. Життя з необхідністю структурується, воно «приречене» вічно втілювати себе в формах, виражати себе в культурі, а потім, вирішуючи конфлікт, «змінювати старі форми на нові» [1, с. 21]. А разом з цим змінюються форми і способи його пізнання та осмилення.

Особливе значення для становлення нової культури мислення, зокрема філософського мислення, має поставлений в «морфології культури» німецького філософа О. Шпенглера взаємозв'язок «життя» і «культури». Мислитель репрезентує історію соціуму як життя «організму», його розвиток здійснюється в формах культури, кожна з яких проходить етапи від юності, через розквіт, занепад і смерть до перетворення в цивілізацію. Тим самим О. Шпенглер намагається «розгорнути» морфологічну аналогію з історією окремої людини, тварини або рослини. Причому скоріше як метафору, чим власне, наукове, натуралістичне пояснення [6, с. 62,161].

Показуючи життя як процес здійснення можливого, О. Шпенглер розуміє в даному контексті певну його спрямованість – його «долю». Ідея «долі» вимагає життєвого, а не наукового досвіду, передбачає внутрішню логіку – логіку життя. Справжня, реальна історія як процес життя має «долю», але ніяких логічних законів. Поза долею непомітно, мовчки проходили всі розсудково, логічно побудовані системи світу, оскільки «вони не вміли доторкнутися до життя своїми абстракціями». Але не можна позбутися долі в живому світовому процесі; життя, соціальне буття і залежність від долі – все поєднується в одне. Необхідність долі – це логіка часу. Для О. Шпенглера «власне», «час», «доля» [6, с. 186-187] – синоніми. Все живе, життя володіє особливим часом і рухом; живе неділимим і незворотним, воно ніколи не повторюється, що і складає сутність долі.

Якщо О. Шпенглер покладає життя в основу кожної культури, сама зміна культур визначається «ззовні» і суб'єктом історії стає окрема культура, то для іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гассета основою історії, вихідним поняттям постало життя індивіда в його «обставинах». Він також прагнув ввести «життєві» начала в систему філософських рефлексій, ствердити «первинність» «життєвого розуму» по відношенню до «чистого розуму». Категорія життя стала основою його «раціовіталізму» – концепції, в якій він прагнув переосмислити природу європейської раціональності, виявити і осмислити її нову форму. Тобто він репрезентує нову стратегію мислення, де діяльність розуму виступає як момент життєдіяльності в цілому, у співвідношенні її раціональних і спонтанних проявів.

Для Х. Ортеги-і-Гассета розум постає як «інструмент» витлумачення і осмилення життя, який дає істину кожному в його індивідуальних ситуаціях, виявляючи сукупність смислів та ідей про оточуючий світ. Життя – це спосіб радикального буття, фундаментальне явище, котре передре науці і культурі, вбираючи в себе «все, що є»: від математичних рівнянь і філософських понять до будь-яких речей і подій, Всесвіту і самого Бога. Це первісна реальність, індивідуальний «образ буття», те, чого ніхто не може зробити замість конкретної людини. Життя подане нам «зсередини», воно переживається як «самодостатня діяльність», сутність якої – плинна мінливість, тобто час. Цей час – час життя людини. Потрібно

усвідомити, що людина живе, пізнає, мислить тут і тепер; одночасно вона перебуває в парадоксальній реальності, де потрібно робити вибір, постійно щось вирішувати в тому бутті, якого ще немає. Людина постає як історичний індивід, котрий «розгортає» життєву творчість, а «життєвий розум» одержує історичну значимість на відміну від трансцендентного «чистого розуму» або «чистого мислення» [4, с. 248]. Зазначимо, що «чисте мислення» виступає таким тоді, коли ми, – говорить М. К. Мамардашвілі, – під ним будемо мати на увазі певний «чистий, спонтанний акт, який не має ніяких інших основ і причин, окрім самого себе». Разом з тим, не потрібно забувати, що «чисте мислення є досвід буття». В світі «чистого мислення» людина змінюється і перероджується» [2, с. 342], оскільки вирішує проблеми свого життя. Кожне життя являє собою певну точку зору на світ, а індивід (людина, народ, епоха) постає в процесі осмислення як «орган» осягнення істини, що одержує тим самим життєвий вимір.

Осмислюючи співвідношення культури і життя, Х. Ортега-і-Гассет показує, що воно має «подвійний імператив»: культура підкоряється як законам життя, так і законам духовності як принципам мислення. Культура не лише трансвітальна, але також підлягає і законам життя, вона виростає із життєвих джерел, коренів суб'єкта, постає спонтанністю, «суб'єктивністю». Культура «жива», поки одержує приплив енергії від людини, інакше вироджується в формальний ритуал. Вона не повинна прагнути замінити спонтанність життя «чистим розумом», оскільки культура абстрактного інтелекту і абстрактного мислення не може бути самодостатнім життям – це лише «острівець в морі первісної життєвості», на яку власне повинен спиратися «чистий розум» [4, с. 352]. Отже, і мислення в процесі його діяльності.

В цілому очевидно, що за терміном «життя» у контексті філософського мислення постає не стільки категорія або логічне поняття, скільки концепт, який містить певний феномен, що має глибокий соціокультурний, гуманітарний зміст. Як би не змінювались культурний контекст і теоретичні передумови осмислення і розробки цього поняття, саме воно, при всій багатозначності і невизначеності, дає можливість ввести у філософію уявлення про історичну людину. Ця людина існує серед інших людей в єдності з оточуючим світом, дозволяє подолати абсолютизацію суб'єктно-об'єктного підходу, суттєво доповнити його «життєвим розумом», вийти до нових форм мисленнєвої діяльності. З введенням в культуру філософського мислення раціонально осмисленої категорії «життя», тісно пов'язаної з емпіричним (життєво-конкретним) суб'єктом, відбувається розширення мисленнєвої діяльності, що включає сферу раціонального, введення його нових типів і понять, засобів концептуалізації, а також принципів переходу ірраціонального в раціональне, що постійно здійснюється у всіх сферах наукового пізнання. Воно повинно бути також визнано в якості законної процедури в розвитку філософського знання і культури мисленнєвої діяльності конкретної особистості.

Сформовані відносини в рефлексіях філософського мислення між пізнанням, розумінням і рефлексією породжують нові способи і методи мисленнєвої діяльності. В результаті в процесах розвитку мисленнєвої діяльності в коеволюції історично усталених (здебільшого – спрощених або редукованих) систем мисленнєвої діяльності виникають стійкі взаємозв'язки інтелектуальних процесів [7, с. 38]. Вони виконують фіксовані набори функцій в різних практиках і системах (філософських) мисленнєвої діяльності.

Висновки. Таким чином, і розуміння, і рефлексія, як і будь-які інші окремі інтелектуальні процеси, співіснують і розгортаються всередині простору мисленнєвої діяльності. Мислення (в широкому сенсі даного слова) задає принципи і способи їх самоорганізації, показує їх місце, призначення і роль у вказаному просторі. Більше того, самостійно, окремо від мислення, котре виступає в даному контексті як спосіб і форма соціокультурної організації, – ці процеси не можуть бути взагалі реалізовані. Рефлексія в даному випадку існує як пам'ять, розуміння, як сприйняття. Особливо, якщо це стосується проблеми життя. Всі вказані моменти, незважаючи на складність їх раціонально-логічного осягнення, необхідні також для становлення і подальшого розширення культури мислення у всіх сферах пізнання. Для виявлення особливостей мислення для життя і діяльності людини необхідним є розгляд його в контексті освоєння нею світу соціокультурного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зиммель Г. Созерцание жизни / Г. Зиммель // Избранное. В 2-х т. – Т. 2. – М.: Юристъ, 1996. – 608 с.
2. Мамардашвили М. К. Философские чтения / М.К. Мамардашвили. – СПб.: Азбука-классика, 2002. – 832 с.
3. Микешина Л. А. Философия познания / Л.А. Микешина – М.: «Канон+» РООН «Реабилитация», 2009. – 560 с.
4. Ортега-и-Гассет Х. Избранные труды / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: Изд-во «Весь мир», 1997. – 704 с.
5. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – 448 с.
6. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – Мн.: Харвест, 2000. – 1376 с.
7. Щедровицкий П. Г. Изменения мышления на рубеже XXI столетия: социокультурные вызовы / П.Г. Щедровицкий // Вопросы философии. – 2007. - № 1. – С. 36-54.

Каменчук Тетяна Олегівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського» м. Одеса, Україна.

Зубар Наталія Вікторівна – ОКР «Спеціаліст» Факультет початкових класів, Державного закладу «Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського» м. Одеса, Україна.

УДК:659

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА У ПОЛІТИЦІ

Стратегія і тактика у політиці – це рівні планування і управління політичним процесом. Стратегія формується як загальна мета руху і загальні принципи і способи її досягнення і реалізується через ідеологічні теорії, маніфести, загальні програми політичних партій і еліт. Тактика створюється як дроблення стратегічного процесу на етапи або елементи, що становлять собою одночасно самостійні процеси і моменти цілого. Таким чином, стратегія і тактика є одночасно тотожними і різними, є одним цілим, що розрізнені в собі та складаються з окремих елементів.

Ключові слова: стратегія, тактика, політика, компетентність, реформування.

СТРАТЕГИЯ И ТАКТИКА В ПОЛИТИКЕ

Стратегия и тактика в политике – это уровни планирования и управления политическим процессом. Стратегия формируется как общая цель движения и общие принципы и способы ее достижения и реализуется через идеологические теории, манифесты, общие программы политических партий и элит. Тактика создается как дробление стратегического процесса на этапы или элементы, составляющие собой одновременно самостоятельные процессы и моменты целого. Таким образом, стратегия и тактика одновременно тождественными и различными, являются одним целым, что разрозненные в себе и состоят из отдельных элементов.

Ключевые слова: Стратегия, тактика, политика, компетентность, реформирования.

STRATEGY AND TACTICS IN POLITICS

Strategy and tactics in politics - a level of planning and management of the political process. The strategy emerging as a general purpose traffic and general principles and ways to achieve it and